

problémái adták, s az oktatási rendszer belső fejlesztésére irányult. Tapasztalatainak közreadásával lehetővé tette szélesebb körben való hasznosításukat. Kutatói szemléletének megismerése, több évi munkásságának reális summázata elméleti és gyakorlati munkát folytató szakembereket egyaránt hasonló alkotó tevékenységre ösztönözhet.

Arató Ferenc: Az olvasás pedagógiája, Akadémiai Kiadó, Bp. 1991.

HEGEDŰS FERENCNÉ

Erkölcskódexet!

A társadalmi folyamatokat figyelő ember számára már a nyolcvanas évek elején világossá vált, hogy a nagyon szépen formába öntött szocialista erkölcs, amely egyébként téziseiben igen-igen hasonlított a görög embereszményhez, valamint a bibliai parancsolatokhoz, gyakorlatilag megvalósíthatatlan. Erre az időre már kiderült, hogy a szocialista típusról készült elméleti konstrukció senkire sem alkalmazható.

Aki ezidőtájt középiskolai osztályfőnökként működött, állandóan szembetalálkozott az általa hivatalból hirdetett elvek és a gyakorlati tapasztalatok között tátongó szakadék tényével. E cikk írója 1983-ban, egy nevelési értekezleten szóvá is tette a pártkiküldött előtt az értékhierarchia összeomlását, s még ma is hallja, milyen felháborodva tiltakozik a kerületi főelvtárs még a feltevés ellen is.

Abban az ideológiai vákuumban, amely 8-10 éve létezik, nevelésünkben az ún. "örök" emberi értékekre hagyatkozhattunk, amelyek a Biblia óta érvényben vannak. Ám az ideológiától teljesen megfosztott, társadalmilag alig igazolható erkölcsi nézetrendszer egyre kevésbé volt elfogadható az ifjúság számára. Még az átlagdiák is állandóan tamáskodott ilyen intelmek hallatán: minőségi munkád a legfőbb érték a társadalomban; akkor érvényesülsz igazán, ha sokat tanulsz; akkor leszel boldog, ha a nemi erkölcs normáit betartod stb. Már nem volt előtte a "szocialista" címke, de a tény nem változott, elmélet és gyakorlat szakadéka látványosan megmaradt.

Így érkezünk meg a rendszerváltáshoz, melytől éppen az egységes és értékelvű erkölcsi nevelés megteremtéséhez múlhatatlanul szükséges új ideológia kimunkálását vártuk, melynek alapján erkölcsi kódexet lehetett volna kidolgozni, és végre "gyakorlatazonosan" átadni az ifjúságnak. Az, ami ehelyett van, egyenesen kétségbeejtő. Lelepleztük a történelmi hazugságokat, hogy újfajta hazugságokat teremtsünk helyettük. Végképp elvetettük a régi erkölcsöt, de egyetlen fórumon sem találkozunk azzal a törekvéssel, hogy egy demokrácián alapuló, a keresztény értékekhez is visszanyúló, szabadságközpontú gondolkodás erkölcsi alapjait kidolgozzuk. (Még a történelem tantárgy problémáival csak-csak foglalkozik a rendszerváltás pedagógiája, de pl. egyetlen írást sem olvashattunk arról, milyen követelményeket támaszt az új helyzet a XX. századi magyar és világirodalom tanításában.)

Könnyű azt mondani, hogy okos tanár eddig is megtalálta a helyes súlypontokat, de ki meri azt állítani, hogy minden tanár okos? Vagy: hogyan beszéljünk a családi élet harmóniájáról akkor, amikor a szocialista hajsza szétverte a családokat, s elvált szülők gyermekei hallgatják az ideális családmodellről szőtt álmokat.

Alapigazságok azonban nem változnak semmilyen rendszerváltozással sem. Tehát érvényes, hogy a tanár minden mozdulatával, megnyilatkozásával nevel, emberségre vagy éppen embertelenségre tanít, értékeket közvetít vagy éppen helytelen nézeteket szuggerál. Nem volna-e múlhatatlanul szükséges újragondolni azt, mi a munkaerkölcs, mi a nemi erkölcs, mi az emberi tartás, az életerkölcs fogalma ebben a se kapitalista, se szocialista, se piacgazdálkodó, se tervgazdálkodó mai társadalomban?

Mire neveljünk: munkavállalót formáljunk-e, akit a munkanélküliség fenyeget, vagy vállalkozót, akit a bukás veszélye? Tanulásra buzdítsunk, műveltségszerzésre vagy az üzleti szellem elsajátítására? Mikor teszünk jót és kinek teszünk jót? Mit mondjunk az emberi boldogságról? Mit a házasságról és a gyermekről? Mit az abortuszról és mit a halálról? Mit a múlttól és mit a jövőről? Mit a tartásról és mit a becsületről? Mit a demokráciáról és mit a zsarnokságról? És egyáltalán: mit mondjunk a mai Magyarországról? Hazáról és hazaszeretetről? (1987-ben IV. gimnazista osztályom tanulói két kivétellel gondolkodás nélkül állították, hogy fájdalom nélkül hagynák el hazájukat a jobb életért.)

Igen, tudom: vannak válaszok, emberi becsületem szerint én is felelek tanítványaim minden

nehéz kérdésére. Még arra is, hogyan értelmezzük a minden ember halandóságát, ha Krisztus feltámadt.

De: nem volna itt az ideje a hozzáértők "okos gyülekezetét" összehívni és végiggondolni a problémákat? Megírni azt a kézikönyvet, amely a máról szól, és körvonalazza az új erkölcsöt? Sokan vagyunk, akik részt vennénk e munkában. De hol van erre igény? Ki mer ezzel hivatalból foglalkozni?

AMACZINÉ BÍRÓ ZSUZSA

Gondolatok és tapasztalatok az "illemtan" tantárgyról

Hittan és illemtan egy katolikus általános iskolában

A közelmúlt nehéz évtizedek – a gazdasági nehézségeken túl – a nevelés területén is súlyos örökséget hagytak ránk. A központilag ránk erőltetett világnézetet nagyon sokan nem tudták elfogadni. Az egyházakra nehezedő nyomás meggátolta a keresztény világnézet szabad terjesztését, világnézeti vákuum keletkezett. A rendszerváltás a pedagógiát is váratlanul érte. Ifjúságunk pedig kellő világnézeti alapok, etikai szűrő nélkül szembesül a korlátok nélkül rázúduló eszmei, értékrendi zűrzavarral. Pornó, fajgyűlölet, horoszkóp-dömping, homályos keleti misztika, gombamódra szaporodó szekták ömlesztik "kínálatukat" a megfelelő belső iránytű nélküli, útkereső fiatalokra. Az élet realitása jelzi a sürgős igényt egy olyan "tantárgyra", eligazításra, amely a maradandó emberi értékeket felmutatja, és segít eligazodni a jelenlegi eszmei zűrzavarban.

Szükség van tehát egy olyan tematikára, amely segítséget nyújt az eligazodáshoz az önismeret, önértékelés, a családi és közösségi kapcsolatok – ember és ember, ember és természet – helyes viszonyának kialakításában.

Iskolánk sajátos körülményei – már ebben a tanévben – szükségessé tették a tárgy bevezetését. Erről szeretnék az alábbiakban beszámolni.

Előzmények

A Váci Karolina Katolikus Általános Iskola – negyven évi szünet után – az 1991/92-es tanévben indult újra. Az egyház egy működő állami általános iskolát vett át. Valamennyi korábbi tanuló maradhatott, ha vállalta az iskola házirendjében rögzített alapvető keresztény magatartási elvárások teljesítését. Az új tantestületet pályázatok útján állítottuk össze. A követelmény itt is a keresztény nevelési koncepció vállalása volt. Vallási hovatartozás szerinti válogatásra csupán az induló három új osztályban került sor.

A felemás induló helyzetben a szeretet pedagógiája: a türelem, tolerancia, személyes példa bizonyult eredményesnek. Néhány gyakorlati példa:

a./ Már a tanévnyitón tisztáztuk, hogy a vasárnapi diákmisén való részvétel fakultatív, sem jó, sem rossz pontot nem jelent. Viszont mindenkit – jelenlegi világnézetétől függetlenül – szeretettel várunk. Eredmény: már az első diákmisén zsúfolásig megtelt a váci székesegyház.

b./ Felmértük a hitoktatási igényeket. A katolikus, órarendbe épített hittanórák mellett biztosítottuk, hogy az egyéb felekezetekhez tartozók igényét is kielégítsük. A hitoktatást nem igénylők számára született meg az ún. "illemtan" tantárgy. Ezt csoportbontásban, a hittanórákkal egy időben tartjuk. Maga az elnevezés is "kísérleti". Etikának ebben a korosztályban talán túlzás nevezni, tárgyköre is valamivel tágabb. Magyarul talán "emberségtannak" is nevezhetnénk. (Az illemtan talán többekben asszociációkat válthat ki az egykori "tánc- és illemtannal".)

Maga a tananyag menetközben "íródik", az érintett nevelők és az iskolavezetés folyamatos konzultációi alapján. Induláskor az általános elveket, a tárgy tematikájának fő vonalait, határait rögzíthettük.

A tematika

A tantárgy számára négy fő témakört állapítottunk meg:

1. Ki vagyok én? (Az önismeret fontossága, módszerei.)